

OSMANİYE KORKUT ATA ÜNİVERSİTESİ
İKTİSADİ VE İDARİ BİLİMLER FAKÜLTESİ
İŞLETME BÖLÜMÜ

UIK18

18. ULUSLARARASI
İŞLETMECİLİK
KONGRESİ

18th International Business Congress

02-04 Mayıs 2019 - May 02-04, 2019
Osmaniye - TURKEY

BİLDİRİLER KİTABI
PROCEEDINGS BOOK

EDİTÖRLER:

PROF. DR. MURAT TÜRK
PROF. DR. BÜLENT ÖZ
DR. ÖĞR. ÜYESİ İLKER KEFE
DR. ÖĞR. ÜYESİ MELTEM CANOĞLU

OSMANİYE KORKUT ATA ÜNİVERSİTESİ

Her hakkı saklıdır.

E-ISBN: 978-605-69187-0-4

Adres : Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Karacaoğlan
Yerleşkesi, Fakiuşağı Mah., 80000, Osmaniye/TÜRKİYE

Telefon : +90 328 827 1000 **E-posta** : uik2019@osmaniye.edu.tr

Belge-geçer : +90 328 827 1043 **Web** : isletmecilik.org

Bu bildiri kitabında yer alan eserlerin teknik, içerik ve dilbilimsel doğruluğundan yazarlar sorumludur.

DÖVİZ KURU RİSKİNDEN KORUNMA AMAÇLI TÜREV ARAÇLARIN BÜYÜK VE ORTA BOY İŞLETMELER İÇİN FİNANSAL RAPORLAMA STANDARDI (BOBİ FRS) KAPSAMINDA MUHASEBELEŞTİRİLMESİ

Mehmet Utku

Dr.Öğr.Üyesi, Pamukkale Üniversitesi İ.İ.B.F., mutku@pau.edu.tr

Yusuf Kaya

Dr.Öğr.Üyesi, Pamukkale Üniversitesi Buldan MYO, ykaya@pau.edu.tr

Özet

Finansal piyasalarda yaşanan hızlı gelişim ve dünya ticaretindeki küreselleşme, işletmelerin daha fazla döviz kur riskine maruz kalmalarına ve bu risklere karşı kendilerini koruyabilmek için önlem almalarının zorunlu hale gelmesine neden olmuştur. Son dönemde kurlarda yaşanan oynaklık, döviz kur riskini çok daha önemli hale getirmiştir. Bu doğrultuda günümüzde sadece büyük işletmeler değil, tüm işletmeler döviz kur riskine karşı türev piyasa araçlarına yönelmişlerdir. İşletmelerin, riskten korunmak için satın aldıkları türev ürünlerin muhasebeleştirilmesi ve kayda alınması riskten korunma muhasebesi olarak tanımlanır. Bu çalışmada, döviz kur riskinden korunma amaçlı türev piyasalarda işlem yapan Büyük ve Orta Boy İşletmeler (BOBİ)'in BOBİ FRS kapsamında yapması gereken muhasebe işlemlerine yer verilmiştir. Bu çalışmada amaçlanan, riskten korunma muhasebesini BOBİ FRS kapsamında inceleyip, yoruma ve ek açıklamalara ihtiyaç duyulan konularda, kullanıcılara örnek uygulamalarla, sürecin işleyişini göstermektir.

Anahtar Kelimeler: Döviz Kur Riski, BOBİ FRS, Korunma Muhasebesi, Türev Araçlar

ACCOUNTING OF DERIVATIVE INSTRUMENTS FOR FOREIGN EXCHANGE RISK PROTECTION UNDER THE FINANCIAL REPORTING STANDARD FOR BIG AND MEDIUM ENTERPRISES (BOBI FRS)

Abstract

The rapid development in financial markets and globalization in the world trade have caused the enterprises to be exposed to more foreign exchange risk and to take measures to protect themselves against these risks. The recent volatility in exchange rates made the exchange rate risk more important. In this respect, not only large enterprises but all enterprises have turned to derivative market instruments against exchange rate risk. The recognition and recognition of the derivative products purchased by the companies for hedging is defined as risk accounting. In this study, the accounting procedures to be performed by the Large and Medium Size Enterprises (BOBI) within the scope of BOBI FRS are included in the derivative markets for the purpose of hedging the exchange rate risk. The aim of this study is to examine the risk accounting under the scope of BOBI FRS and to show the operation of the process with sample applications to the users in the subjects where comments and annotations are needed.

Keywords: Exchange Rate Risk, BOBİ FRS, Risk Accounting, Derivative Instruments

1. GİRİŞ

1980'lerden sonra hızla küreselleşme sürecine dahil olan Türkiye'de, bugünlerde sadece büyük işletmeler değil, KOBİ'ler bile döviz kur riskine maruz kalmaktadırlar. 1972 yılında Bretton Woods anlaşmasıyla sonlanan sabit kur rejimi, döviz kur değişimlerine yol açmış ve döviz kur riski ortaya çıkmıştır. Döviz kur riski literatürde, belirli bir dönemde, belirli bir döviz cinsinden beklenen nakit giriş ya da çıkışlarının beklenenden farklı olarak ortaya

çıkması olarak tanımlanmıştır. Döviz kur riski, ithalat ve/veya ihracat yapan ve finansal tablolarında döviz cinsinden alacak ya da yükümlülükleri bulunan tüm işletmelerin karşılaştıkları en önemli risklerden biri haline gelerek, faaliyet sonuçlarına doğrudan yansımıştır. Geçmişte işletmelerin sıklıkla kullandığı ve risk yönetimi denilince akla ilk gelen sigortalatma kavramı, uluslararası işlemlerde döviz kur riski ve faiz riski gibi riskleri karşılamamaktadır (Usta, 2012:263). Gelişen finansal piyasaların etkisiyle, oluşan döviz kur riski gibi yeni risklere karşılık, geçmişte olmayan çok sayıda finansal araç ortaya çıkmıştır. Özellikle, riski minimumu indiren ve uluslararası ticaretin gelişmesine katkıda bulunan türev piyasalar hızlı bir büyüme göstermiştir.

Türev piyasaların işlem hacminin hızla artması ve çok sayıda işletmenin, riskten korunmak için türev araçlara yönelmesi, türev ürünlerle ilgili muhasebeleştirme ilkelerine olan ihtiyaca neden olmuştur. Bu ilkeler ilk defa Uluslararası Finansal Raporlama Standartlarında detaylı olarak ele alınmıştır. Türkiye’de TFRS kapsamına girmeyip, riskten korunmak için türev ürünlerini kullanmak isteyen işletmelere yönelik muhasebeleştirme ilkeleri 01.01.2018’den itibaren yürürlüğe giren BOBİ FRS kapsamında ele alınmıştır (Dinç ve Atasel 2018:1186)

Bu çalışmada, döviz kur riski ve çeşitleri, kur riskinden korunma amaçlı yapılan türev ürün sözleşmeleri ve türev piyasaları hakkında bilgi verilmiş, ayrıca Büyük ve Orta Ölçekli İşletmeler için hazırlanan Finansal Raporlama Standartları (BOBİ FRS) kapsamında türev işlemlerin muhasebeleştirilmesi gösterilmiştir.

2.DÖVİZ KUR RİSKİ VE RİSKTEN KORUNMA

2.1. Döviz Kur Riski

1980 kararlarından sonra dış dünyaya açılan Türkiye ekonomisi ve Türk şirketleri, günümüzde doğrudan ya da dolaylı olarak döviz kur riskine maruz kalmaktadırlar. Orta ve büyük ölçekli şirketlerin büyük bir kısmı, yapmış oldukları ihracat, ithalat ya da döviz cinsinden borçlanmaları nedeniyle kurda meydana gelecek artış ya da azalışlardan doğrudan etkilenmektedirler. Reel sektörde, küresel pazarda iş yapan çok sayıda yerli ve yabancı firmanın da olması, firmaların doğrudan olmasa da dolaylı olarak kur riskine maruz kaldıklarını göstermektedir.

Döviz kur riski en basit tanımlamayla, kurdaki değişimin, şirketleri zarara uğratmasıdır (Kadioğlu 2003, Rodrigez 1974). Kurlarda meydana gelen değişim, yabancı para cinsinden nakit akımları bulunan işletmeleri, borç yükünün artması ya da alacaklarının yerli para cinsinden azalması gibi sonuçlar doğurarak zarara uğratmaktadır.

Döviz kurlarındaki değişim, şirketler üzerinde 3 farklı risk unsuru oluşturmaktadır. Bu riskleri; işlem (sözleşme) riski, muhasebe riski ve ekonomik risk olarak tanımlamak mümkündür.

- **İşlem Riski:** Şirketlerin yapmış oldukları sözleşmelerden kaynaklı, ileri vadede ödemeleri gereken döviz cinsinden borçları, ya da tahsil edecekleri alacakları nedeniyle dövizde meydana gelecek değişimin sebep olacağı zarar olarak tanımlanabilir. Firmanın, ithalat ya da döviz cinsinden borçlanmaları nedeniyle kurda meydana gelen bir artış, doğrudan borçlarının artmasına yol açarken, döviz cinsinden alacakları olan bir işletme için ise, kurda meydana gelen artış kar doğuracaktır. Bu nedenle işlem riski hesaplanırken, netleştirme yapılmalıdır.
- **Muhasebe Riski:** Muhasebe riskine literatürde çeviri riski de denmektedir. Çünkü muhasebe riski, yurtdışında işletme ya da şubeleri bulunan şirketin, faaliyet sonuçlarını, ana şirketin mali tablolarına yansıtırken, kurdaki değişimden kaynaklı meydana gelebilecek zarardır. Örneklendirecek olursak Çekya’ da şubesi bulunan

bir Türk şirketi, Çekya şubesinin Euro para birimi cinsinden hazırladığı mali tabloyu, TL'ye çevirirken, kur farkından dolayı zarar etmesidir.

- **Ekonomik Risk:** Ölçülmesi ve hesaplanması en zor risktir. İşlem riskine ve muhasebe riskine göre belirsizlik daha fazladır. Ekonomik risk, kurlarda meydana gelen değişimin, şirketin gelecekteki nakit akımları üzerinde doğuracağı değişiklik olarak tanımlanabilir. Dışa tamamen kapalı, sadece yerel para birimi cinsinden işlem yapan şirketler dahi ekonomik riske maruz kalmaktadırlar. Rekabette döviz kuru ile işlem yapan firmaların olması, tüketicilerin kurdaki değişimler nedeniyle taleplerinin değişmesi gibi çeşitli nedenlerle aslında dışa açık bir ülkenin tüm firmaları döviz kur riskine maruz kalmaktadır.

Döviz kur riskinin çeşitlerinde de görüleceği üzere serbest piyasa ekonomisine sahip bir ülkenin, tüm şirketleri döviz kur riskinden etkilenmektedir. Ekonomide meydana gelen bir dalgalanma, tüm piyasaları etkilediği gibi döviz kurlarını da etkilemekte, ve şirketlerin mali tablolarında belirsizliğe yol açmaktadır. Şekil 1 ve 2'de de görüleceği üzere son 1 yılda Dolar kuru TL'ye göre yaklaşık %23 artarken, Euro yaklaşık %13,5 değer kazanmıştır (https://www.tcmb.gov.tr/kurlar/kurlar_tr.html).

Şekil 1. Dolar/TL Değişim

Şekil 2. Euro/TL Değişim

Son 1 yılda TL'de yaşanan hızlı değer kaybı, özellikle döviz bazında yükümlülüğü bulunan çok sayıda Türk şirketini, riskten korunmak için daha fazla önlem almaya zorlamıştır.

2.2. Riskten Korunma ve Türev Araçlar

Ekonomik hayatta işletmeler, faaliyetleri sebebiyle döviz, fiyat, faiz, hisse değeri gibi farklı finansal risklerle karşı karşıya kalırlar. İşletmenin başarısı ve sürekliliği için bu risklerin, şirketin finansal performansı üzerinde yaratabileceği etkilerin ölçülmesi ve kontrol altında tutulması gerekir.

Finansal risklerin yönetilmesinde yararlanılan yöntemlerden birisi olan riskten korunma (Hedging), bir varlık veya yükümlülükte gelecekte ortaya çıkacak bir pozisyonu şimdiden

dengelemek veya mevcut bir pozisyon likide oluncaya kadar korumak amacıyla, geçici bir ikame pozisyon oluşturmak esasına dayanmaktadır (Bolak,2004:91).

Riskten korunma gelecekteki faiz, fiyat ve döviz kuru dalgalanmalarından kaynaklanan kayıplara dayalı riskin, karı en az etkileyebilecek şekilde azaltılmasını sağlayacak korunma yöntemlerini ifade eden genel bir terimdir. Korunma işleminin asıl amacı işletmeyi, karını ve finansal yapısını etkileyen piyasa riskine karşı korunma araçlarını kullanarak risk yönetiminde etkinliği sağlamaktır (Usta,2012:268). Bu amaç doğrultusunda riskten korunmak için geliştirilen araçların başında türev finansal araçlar gelir. Türev ürünler, sözleşme taraflarından birine muhtemel karlı bir pozisyonda bir finansal varlık elde etme veya finansal yükümlülüğü ödeme hakkı veren, sözleşmenin diğer tarafına muhtemel zararlı bir pozisyonda finansal varlık verme veya finansal borç sonlandırma yükümlülüğü veren finansal araçlardır (Adıgüzel ve Yılmaz,2015:15). Gelecekteki belirsizliğin ve değişkenliğin etkilerinin azaltılması veya kontrol altına alınması için türev piyasalarda “futures”, “forward”, “options”, “swap” gibi türev sözleşmeler kullanılır.

3.BOBİ FRS'DE RİSKTEN KORUNMA MUHASEBESİ

Türev ürünlerin riskten korunma amacıyla kullanılmaları durumunda yapılan muhasebeleştirme işlemi korunma muhasebesi olarak adlandırılır (Haftacı ve Pehlivanlı, 2007:141). Korunma muhasebesi, korunma amaçlı araçlar ile korunan kalemlerin gerçeğe uygun değerlerinde meydana gelen değişikliklerin birbirleriyle netleştirilmesi suretiyle kar veya zarar olarak mali tablolara alınmasını gerektirmektedir (Kurtcebe,2015:102).

Türkiye’de riskten korunma muhasebesi kapsamında, finansal raporlama alanında üç düzenleme bulunmaktadır. Bunlardan ilki, Maliye Bakanlığı’nca yayınlanan Muhasebe Sistemi Uygulama Genel Tebliği (MSUGUT); ikincisi, Kamu Gözetimi, Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu (KGK) tarafından yayınlanan Türkiye Muhasebe ve Finansal Raporlama Standartları (TMS/TFRS) ve üçüncüsü, yine KGK tarafından yayınlanan Büyük ve Orta Boy İşletmeler için Finansal Raporlama Standardı (BOBİ FRS)’dir.

BOBİ FRS, 29 Temmuz 2017 tarihli ve 30138 Sayılı Mükerrer Resmi Gazete ’de yayımlanmış ve 01/01/2018 tarihi ve sonrasında başlayan hesap dönemlerinde uygulanmak üzere, yayımı tarihinde yürürlüğe girmiştir. Bu standartlar, bağımsız denetime tabi olup TFRS uygulamayan işletmelerin uygulayacakları finansal raporlama çerçevesini düzenler. BOBİ FRS nin amacı, gerçeğe uygun, finansal bilgi ihtiyacına uygun ve karşılaştırılabilir finansal tablolar düzenlenmesini sağlamaktır. BOBİ FRS ’nin uygulanması açısından, standartta belirtilen üç temel ölçütten(Aktif toplamı 75 milyon ve üstü Türk Lirası, Yıllık net satış hasılatı 150 milyon ve üstü Türk Lirası, Ortalama çalışan sayısı 250 ve üstü) en az ikisinin eşik değerlerini, varsa bağlı ortaklıklarıyla birlikte, art arda iki raporlama döneminde aşan işletmeler müteakip raporlama döneminde büyük işletme olarak değerlendirilir (Resmi Gazete, Sayı:30138).

BOBİ FRS ‘de korunma muhasebesine ilişkin hükümlerin uygulaması ihtiyaridir. Riskten korunma muhasebesi ile ilgili düzenlemeler, toplam 27 bölümden oluşan BOBİ FRS ’nin “Finansal Araçlar ve Özkaynaklar” adlı 9. bölümünde yer almaktadır. Riskten korunma amacıyla türev ürünleri alan ve bunları mali tablolarına yansıtmak isteyen büyük ve orta boy işletmeler için muhasebeleştirme ilkeleri standardın 9.45 ile 9.55 paragrafları arasında açıklanmıştır.

İşletmenin BOBİ FRS ’ye göre korunma muhasebesi uygulayabilmesi için standartta 9.46 nolu paragrafta belirtilen şartları taşıması ve korunma aracı ile korunma ilişkisi arasındaki ilişkiyi tanımlaması gerekmektedir (Ataman ve Gökçen, 2017:120). Ayrıca korunma muhasebesi, standardın 9.47 nolu paragrafta belirtilen aşağıdaki riskler için uygulanır:

- İtfa edilmiş bedeli üzerinden ölçülen bir borçlanma aracına ilişkin faiz oranı riski.
- Gerçekleşme ihtimali yüksek tahmini bir işleme veya kesin bir taahhüde ilişkin kur riski veya faiz oranı riski.
- Bir emtianın alınması veya satılmasına ilişkin kesin bir taahhüde veya gerçekleşme olasılığı yüksek tahmini bir işleme ya da işletmenin elinde bulundurduğu bir emtiaya ilişkin fiyat riski.
- Yurtdışındaki net yatırıma ilişkin kur riskidir.

4.BOBİ FRS KAPSAMINDA KUR RİSKİNE KARŞI KULLANILAN TÜREV ARAÇLARIN MUHASEBELEŞTİRİLMESİ

BOBİ FRS 'ye göre korunma aracı ile korunan kalemin değerlerindeki değişimlerden meydana gelen kazanç ve kayıpların aynı anda kar veya zarar olarak muhasebeleştirilmesi mümkündür. Bu durum değerlerde meydana gelecek değişimlerin iki farklı şekilde muhasebeleştirilmesine yol açmaktadır (Karapınar ve Eflatun, 2017:173).

- Kayda alınmış finansal aracın sabit faiz oranı riskine veya elde tutulan emtianın fiyat riskine karşı korunmasından doğan gerçeğe uygun değer farkları kar veya zarar olarak kaydedilir.
- Kayda alınmış finansal aracın değişken faiz oranı riskine veya bir taahhüde ilişkin kur riskine veya emtia fiyat riskine yada yurt dışındaki net yatırımların riskine karşı korunmasından doğan gerçeğe uygun değer farkları temelde özkaynaklarda "Korunma Yedeği" olarak muhasebeleştirilir.

Bu çalışmada, BOBİ 'ler için kur riskine karşı kullanılan türev araçların muhasebeleştirilmesinde korunma yedeği yaklaşımı uygulanmıştır. Ayrıca standardın 9.47 nolu paragrafı uyarınca korunulan riske karşı korunma aracı olarak faiz oranı swapı, döviz swapı, döviz forward sözleşmesi veya emtiaya dayalı bir forward sözleşmesi kullanılabilir. Bu nedenle örneklerde forward ve swap sözleşmelerine yer verilmiştir.

Örnek Uygulama 1:

Türkiye'de faaliyet gösteren X Tekstil İşletmesi Çin 'de bulunan Y Tarım İşletmesi 'nden 100 ton pamuk ithalatı için anlaşmıştır. Anlaşma 02/05/2018 tarihinde yapılmıştır. X Tekstil İşletmesi 20/01/2019 tarihinde tonu 1.700 \$'dan 100 ton pamuk teslim alacaktır. Anlaşma günü dolar kuru 4,12 TL 'dir. X İşletmesi doların Ocak 2019 'da artacağından endişe ederek riskten korunmak için Z finans şirketiyle 05/05/2018 tarihinde 170.000 \$'lık forward sözleşmesi imzalayarak dolar kurunu 20/01/2019 tarihi için 4,5 TL 'den sabitlemiştir. Bu süreçte BOBİ FRS kapsamında X tekstil İşletmesinin yapacağı muhasebe kayıtları şöyle olmalıdır:

- a) Finans Şirketiyle Forward Sözleşmesi İmzalandığında Yapılacak Kayıt:

05/05/2018

9XX FORWARD SÖZLEŞMESİNDEN BORÇLULAR HS. 9XX.01 Z Finans Şirketi ile Yapılan Sözleşmeler	765.000	
9XX FORWARD SÖZLEŞMESİNDEN ALACAKLILAR HS. 9XX.01 X Tekstil İşletmesi		765.000
170.000\$ x 4,5TL(Forward Anlaşma Kuru) = 765.000 TL Forward Sözleşmesinin Satın Alınması		

b) 31/12/2018 Tarihinde Dolar Kuru Anlaşma Fiyatından Yüksek ise Değerleme Kaydı:

31/12/2018 tarihinde dolar kuru 5,30 TL olarak gerçekleşmiştir. Dolar kurunu 4.50 TL 'den sabitleyen X Tekstil İşletmesi bu durumda kar pozisyonundadır. Forward sözleşmesinin değeri $(5,30-4,50) \times 170.000\$ = 136.000$ TL artmıştır. Bu değer artışı vade sonuna kadar özkaynaklarda korunma yedekleri arasında muhasebeleştirilecektir.

31/12/2018

1XX TÜREV FİNANSAL ARAÇLAR HS. 1XX.01 Forward Sözleşmeler	136.000	
5XX TÜREV FİNANSAL ARAÇLAR GERÇEĞE UYGUN DEĞER FARKLARI HS. 5XX.01 Forward Sözleşmelerden Doğan Olumlu Fark		136.000
Forward Sözleşmesi Dönemsonu Olumlu Değerleme Farkı		

c) 31/12/2018 Tarihinde Dolar Kuru Anlaşma Fiyatından Düşük ise Değerleme Kaydı: 31/12/2018 tarihinde dolar kuru 4,30 TL olarak gerçekleşmiştir. Dolar kurunu 4.50 TL 'den sabitleyen X Tekstil İşletmesi bu durumda zarar pozisyonundadır. Forward sözleşmesinin değeri $(4,50 - 4,30) \times 170.000\$ = 34.000$ TL düşmüştür. Bu değer kaybı vade sonuna kadar özkaynaklarda korunma yedekleri arasında muhasebeleştirilecektir.

31/12/2018	
5XX TÜREV FİNANSAL ARAÇLAR	34.000
GERÇEĞE UYGUN DEĞER FARKLARI HS.	
5XX.02 Forward Sözleşmelerden Doğan Olumsuz Fark	
	34.000
3XX TÜREV FİNANSAL ARAÇLARDAN	
YÜKÜMLÜLÜKLER HS.	
3XX.01 Forward Sözleşmeler	
Forward Sözleşmesi Dönemsonu Olumsuz Değerleme Farkı	

d) Vade Tarihinde
20/01/2019 tarihinde dolar kuru 5,35 TL olarak gerçekleşmiştir. X Tekstil İşletmesi, Y Tarım İşletmesinden pamuğu teslim almış ve karşılığında 170.000 \$'lık ödemeyi banka hesabından gerçekleştirmiştir.

- Bu durumda eğer 31/12/2018 tarihinde kur 5,30 TL olarak gerçekleştiyse yapılacak kayıt aşağıdaki gibidir:

20/01/2019	
102 BANKALAR HS. 102.02 Dolar Hs.	909.500
102 BANKALAR HS. 102.01 TL Hs.	765.000
1XX TÜREV FİNANSAL ARAÇLAR HS. 1XX.01 Forward Sözleşmeler	136.000
64X TÜREV FİNANSAL ARAÇ KARLARI HS. 64X.01 Forward sözleşmesinden Doğan Karlar.	8.500
Forward Sözleşmesinin Gerçekleşmesinin Kaydı	
20/01/2019	
5XX TÜREV FİNANSAL ARAÇLAR GERÇEĞE UYGUN DEĞER FARKLARI HS. 5XX.01 Forward Sözleşmelerden Doğan Olumlu Fark	136.000
64X TÜREV FİNANSAL ARAÇ KARLARI HS. 64X.01 Forward sözleşmesinden Doğan Karlar.	136.000
Forward Sözleşmesinin Gerçekleşmesinin Kaydı	

20/01/2019			
150 İLK MADDE MALZEME HS.		909.500	
150.001 Pamuk			
102 BANKALAR HS.			909.500
102.02 Dolar Hs.			
Hammadde Alış Kaydı			
20/01/2019			
9XX FORWARD SÖZLEŞMESİNDEN ALACAKLILAR HS.		765.000	
9XX.01 X Tekstil İşletmesi			
9XX FORWARD SÖZLEŞMESİNDEN BORÇLULAR HS.			765.000
9XX.01 Z Finans Şirketi ile Yapılan Sözleşmeler			
Nazım Hesabın Kapatılması Kaydı			

- Bu durumda eğer 31/12/2018 tarihinde kur 4,30 TL olarak gerçekleştiyse yapılacak kayıt aşağıdaki gibidir:

20/01/2019			
102 BANKALAR HS.		909.500	
102.02 Dolar Hs.			
3XX TÜREV FİNANSAL ARAÇLARDAN			
YÜKÜMLÜLÜKLER HS.		34.000	
3XX.01 Forward Sözleşmeler			
			765.000
102 BANKALAR HS.			
102.01 TL Hs.			
64X TÜREV FİNANSAL ARAÇ KARLARI HS.			178.500
64X.01 Forward sözleşmesinden Doğan Karlar.			
Forward Sözleşmesinin Gerçekleşmesinin Kaydı			
20/01/2019			
65X TÜREV FİNANSAL ARAÇ ZARARLARI HS.		34.000	
5XX TÜREV FİNANSAL ARAÇLAR			
GERÇEĞE UYGUN DEĞER FARKLARI HS.			34.000
5XX.02 Forward Sözleş. Doğan Olumsuz Fark			
Forward Sözleşmesinin Gerçekleşmesinin Kaydı			
20/01/2019			
150 İLK MADDE MALZEME HS.		909.500	
150.001 Pamuk			
102 BANKALAR HS.			
102.02 Dolar Hs.			909.500
Hammadde Alış Kaydı			

20/01/2019	
9XX FORWARD SÖZLEŞMESİNDEN ALACAKLILAR HS. 9XX.01 X Tekstil İşletmesi	765.000
9XX FORWARD SÖZLEŞMESİNDEN BORÇLULAR HS. 9XX.01 Z Finans Şirketi ile Yapılan Sözleşmeler Nazım Hesabın Kapatılması Kaydı	765.000

Örnek Uygulama 2:

Türkiye’de faaliyet gösteren X Tekstil İşletmesi Almanya’dan tekstil makinesi ithal etmiştir. Bu ithalattan dolayı 100.000 Euro borcu vardır. Bir aracı kurumla 01/10/2018 tarihinde swap anlaşması yaparak %4 sabit faiz oranı üzerinden 100.000 Euro temin etmiştir. Karşılığında aracı kuruma %15 faiz oranı üzerinden 690.000 TL’yi vade sonu olan 31/01/2019 tarihinde geri almak üzere vermiştir. Yapılan bu anlaşmayla X işletmesi döviz yükümlülüğü açısından tamamen risksiz bir pozisyona geçmiştir.

İlgili tarihlerdeki kurlar aşağıdaki gibidir.

01/10/2018 1 Euro = 6,90 TL

31/12/2018 1 Euro = 6,07 TL

31/01/2019 1 Euro = 5,95 TL

Bu süreçte BOBİ FRS kapsamında X tekstil İşletmesinin yapacağı muhasebe kayıtları şöyle olmalıdır:

- a) Swap Sözleşmesinin İmzalandığı Tarihte Yapılacak Kayıt:

01/10/2018	
9XX SWAP SÖZLEŞMESİNDEN BORÇLULAR HS. 9XX.01 Yapılan Swap Sözleşmeleri	690.000
9XX SWAP SÖZLEŞMESİNDEN ALACAKLILAR HS. 9XX.01 X Tekstil İşletmesi	690.000
100.000 Euro x 6,90TL(Swap Sözleşme Tarihi Kuru) = 690.000 TL Swap Sözleşmesinin Satın Alınması	
01/10/2018	
102 BANKALAR HESABI 102.02 Euro Hs.	690.000
102 BANKALAR HESABI 102.01 TL Hs.	690.000
TL Euro Takasının Gerçekleştirilmesi	

b) 31/12/2018 Tarihinde Swap Sözleşmesi Dönem Sonu Değerlemesi

31/12/2018 tarihinde işletmenin Euro alacağını TL karşılığı değeri (100.000 Euro x 6,07 TL) 607.000 TL'dir.. İşletme Swap sözleşmesiyle Euro TL takası yaptığı için ve Euro'da değer kaybı olduğu için bu işlemde, $690.000 - 607.000 = 83.000$ TL türev üründen kazanç ortaya çıkmıştır. Bu durumda Etkinlik Oranı = $607.000/690.000 = \%87,9$ 'dur. Bu durumda çıkan oran %80 ile %125 arasında çıktığı için riskten korunma aracı etkin olarak kabul edilecektir (Akdoğan ve Tenker, 2007: 259-261). Korunma aracının gerçeğe uygun değerindeki değişimin korunan kalemin gerçeğe uygun değerindeki veya beklenen nakit akışlarındaki değişimleri etkin olarak karşılayan kısmı özkaynaklarda korunma yedeği kaleminde muhasebeleştirilir (BOBİ FRS, 9.53).

31/12/2018			
1XX TÜREV FİNANSAL ARAÇLAR HS. 1XX.01 Swap Sözleşmeler	83.000		
5XX TÜREV FİNANSAL ARAÇLAR GERÇEĞE UYGUN DEĞER FARK. HS. 5XX.01 Swap Sözleş. Doğan Olumlu Fark Swap Sözleşmesi Dönemsonu Olumlu Değerleme Farkı		83.000	
31/12/2018			
780 FİNANSMAN GİDERLERİ HS. 780.00X Swap Sözleşmesinden Doğan Faiz Yükümlülükleri	xxx		
102 BANKALAR HESABI 102.01 TL Hesabı Swap Sözleşmesinden Doğan Faiz Yükümlülükleri		xxx	
31/12/2018			
102 BANKALAR HESABI 102.01 TL Hesabı	xxx		
642 FAİZ GELİRLERİ Swap Sözleşmesinden Doğan Faiz Gelirleri		xxx	

Eğer dönem sonu yapılan değerlemede kur farklılıklarından dolayı swap sözleşmesinde olumsuz fark ortaya çıkar ise muhasebe kaydı aşağıdaki şekilde olmalıdır.

31/12/2018			
5XX TÜREV FİNANSAL ARAÇLAR GERÇEĞE UYGUN DEĞER FARKLARI HS. 5XX.01 Swap Sözleşmelerden Doğan Olumsuz Fark	xxx		xxx
3XX TÜREV FİNANSAL ARAÇLARDAN YÜKÜMLÜLÜKLER HS. 3XX.01 Swap Sözleşmeler			
31/12/2018			
780 FİNANSMAN GİDERLERİ HS. 780.00X Swap Sözleşmesinden Doğan Faiz Yükümlülükleri	xxx		xxx
102 BANKALAR HESABI 102.01 TL Hesabı Swap Sözleşmesinden Doğan Faiz Yükümlülükleri			
31/12/2018			
102 BANKALAR HESABI 102.01 TL Hesabı	xxx		xxx
642 FAİZ GELİRLERİ Swap Sözleşmesinden Doğan Faiz Gelirleri			

c) Vade Sonunda

31/01/2019

102 BANKALAR HESABI	690.000
102.01 TL Hesabı (100.000 Euro x 6,90TL = 690.000TL)	
5XX TÜREV FİNANSAL ARAÇLAR	83.000
GERÇEĞE UYGUN DEĞER FARKLARI HS.	
5XX.01 Swap Sözleşmelerden Doğan Olumlu Fark	
	595.000
102 BANKALAR HESABI	
102.02 Euro Hesabı	
(100.000 Euro x 5,95TL = 595.000TL)	83.000
1XX TÜREV FİNANSAL ARAÇLAR HS.	
1XX.01 Swap Sözleşmeler	
	95.000
64X TÜREV FİNANSAL ARAÇ KAR. HS.	
64X.02 Swap sözleş. Doğan Karlar.	

31/01/2019			
780 FİNANSMAN GİDERLERİ HS. 780.00X Swap Sözleşmesinden Doğan Faiz Yükümlülükleri	xxx		
102 BANKALAR HESABI 102.01 TL Hesabı Swap Sözleşmesinden Doğan Faiz Yükümlülükleri		xxx	
31/01/2019			
102 BANKALAR HESABI 102.01 TL Hesabı	xxx		
642 FAİZ GELİRLERİ Swap Sözleşmesinden Doğan Faiz Gelirleri		xxx	
31/01/2019			
9XX SWAP SÖZLEŞMESİNDEN ALACAKLILAR HS. 9XX.01 X Tekstil İşletmesi	690.000		
9XX SWAP SÖZLEŞ. BORÇLULAR HS. 9XX.01 Yapılan Swap Sözleşmeleri Swap Sözleşmesinin Sona Ernesi		690.000	

5. SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Döviz kurlarındaki son dönemdeki oynaklık, firmaları döviz kur riski ile karşı karşıya bırakmıştır. Kur riskinden korunmak isteyen firmalar, bu amaçla, türev ürünlere yönelerek risklerini minimuma indirmeye odaklanmışlardır. Bu durum riskten korunma muhasebesini işletmeler açısından önemli hale getirmiştir. SPK, BDDK ve Hazine Müsteşarlığı mevzuatına tabi şirketler için Uluslararası Finansal Raporlama Standartları ve bu doğrultuda korunma muhasebesi uygulamaları 2005 yılından bu yana kullanılmaktadır. Ancak bağımsız denetime

tabi olup, ilgili mevzuatlara tabi olmayan ve Büyük ve Orta Boy sınırları içerisindeki işletmeler için 01.01.2018 tarihinden itibaren BOBİ FRS ile riskten korunma muhasebesinin ilkeleri belirlenmiştir. Standartın 9.45 ile 9.55 nolu paragrafları arasında yer alan korunma muhasebesi ilkeleri bu çalışmada örneklendirilmiş ve uygulamadaki belirsizlikler giderilmeye çalışılmıştır.

Riskten korunma muhasebesinin BOBİ FRS kapsamında uygulanmasında, korunan kalemlerin değerlerindeki değişimlerin, korunma aracının niteliğine göre özkaynaklarda ya da gelir tablosunda iki farklı şekilde muhasebeleştirilmesi söz konusudur. Bu çalışmanın temeli döviz kur riskinden korunmak amaçlı yapılan işlemlerin muhasebeleştirilmesi olduğundan, standartta da belirtildiği gibi, gerçeğe uygun değer farkları özkaynaklarda korunma yedeği olarak muhasebeleştirilmiştir.

Riskten korunma muhasebe sürecinin uygulanmasında, standartta belirtildiği üzere, türev araçlardan forward ve swap sözleşmelerine yer verilmiştir. Bu sözleşmeler imzalandığında nazım hesaplarda gösterilmiş, dönem sonunda ortaya çıkan gerçeğe uygun değer farkları korunma yedeği olarak özkaynaklarda muhasebeleştirilmiş, vade sonunda ise riskten korunma muhasebesine son verilip, özkaynaklarda izlenen korunma yedekleri, gelir tablosuna aktarılmıştır.

KAYNAKÇA

29/07/2017 Tarih ve 30138 Sayılı Resmi Gazete, Büyük Ve Orta Boy İşletmeler İçin Finansal Raporlama Standardı Hakkında Tebliğ (Sıra No: 56).

Adıgüzel H. ve Yılmaz A. (2015), Türev Ürünlerin Finansal Riskten Korunma Aracı Olarak Uluslararası Muhasebe Standartları Kapsamında Muhasebeleştirilmesi, Mali Çözüm Dergisi, Sayı 131, 15-33.

Ataman, B. ve Gökçen, G. (2017), Büyük ve Orta Boy İşletmeler İçin Finansal Raporlama Standardı (BOBİ FRS) Uygulamaları, Beta Yayıncılık, İstanbul.

Bolak, M., (2004), Risk ve Yönetimi, Birsen Yayınevi, İstanbul.

Diñç, E. ve Atasel, O.Y. (2018), Büyük ve Orta Boy İşletmeler İçin Finansal Raporlama Standardı (BOBİ FRS) Kapsamında Riskten Korunma Muhasebesi ve Korunma Yedeği, Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 23(4), 1185-1204.

Haftacı, V. Ve Pehlivanlı, D. (2007). “UMS 39 ve Uygulamada Karşılaşılan Sorunlar”, Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, (13): 139-151.

https://www.tcmb.gov.tr/kurlar/kurlar_tr.html

Karapınar, A. ve Eflatun, A.O. (2017), 2018 BOBİ FRS, Gazi Kitabevi, Ankara.

Kurtcebe, E. (2015). Türev Finansal Araçlar ve Muhasebeleştirilmesi, Doktora Tezi, Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Denizli.

Usta, Ö., (2012), İşletme Finansı ve Finansal Yönetim, Detay Yayıncılık, 5.Baskı, Ankara.

www.kgk.gov.tr